

Sortterne projekt – Vestjylland

Årsrapport 2023

**Samarbejdsprojekt mellem Naturstyrelsen -Vestjylland, Holstebro kommune,
DOF-Vestjylland**

Indholdsfortegnelse

Indledning	side 3
Deltagere	side 4
Sortterne projekt 2023 og frem	side 5
Udlægning af flåder	side 8
Overvågning af Sortterner ved Vest Stadil Fjord, Husby sø	side 10
Indsamling af flåder	side 14
Sortterne besøg – andre lokaliteter i Vestjylland	side 15
Afrunding, konklusioner i 2023	side 16
Hvordan gik det i Sønderjylland og Vejlerne i 2023	side 17

Forsidefoto

I 2022 fik vi beviset for at Sortterne benyttede de udlagte rede flåder i Husby sø i form af et æg på en rede flåde. Her i 2023 blev det endnu bedre! Takket være indkøb af en drone fik vi mulighed for at se endnu mere hvad der sker bag sivene i søen og på foto ses en Sortterneunge på en af de store flåder, som vi har lagt ud i år.

Indledning

”Sortterne projekt – Vestjylland” er opstartet i 2018, med håb om, at kunne hjælpe den lille bestand af den i Danmark sjældne Sortterne, som kun har 3 delbestande tilbage i Danmark, en på grænsen mellem Danmark og Tyskland, en i Vejlerne i Thy og en i området Vest Stadil fjord/Husby-Nørre sø.

Sidstnævnte er den mindste bestand i Danmark og DOF-Vestjylland startede projektet fordi vi ville forsøge at hjælpe arten, dels for at øge antallet af sikrere rede muligheder, med udlægning af rede-flåder og dels registrere, hvad de foretager sig og hvor de yngler, det var der faktisk ganske lidt viden om. Andre steder eksempel vis i grænseområdet har et lignende projekt nu fået ynglebestanden til at stige og det ville være fantastisk om vi kan få det til at ske i den lille vestjyske bestand også.

Efter at have arbejdet med Sortterne-projektet i 3 år fra 2018 - 2020, hvor vi genererede ny viden om bestanden, fortsatte vi projektet i DOF-VJ regi i 2021 + 2022, sammen med de øvrige deltagere: NST-Vestjylland, Holstebro og Ringkøbing-Skjern kommuner. Med succes i form af et Sortterne æg på en rede flåde i 2022 i Husby sø, er vi kommet til den erkendelse, at vi fortsætter projektet, da det simpelthen er total vigtigt, i forhold til at Sortternene fortsat kan findes ynglende i Vestjylland og med succes også her i 2023, håber vi det bedste i årene fremover.

Deltagere i projektet

Naturstyrelsen Vestjylland:

Kontaktperson og hjælp med udlægning af flåder og andet praktisk ved Vest Stadil fjord:

Henning Fjord Aaser.

Holstebro kommune:

Kontaktperson og hjælp med udlægning af flåder og kontakt til lodsejere ved Husby sø:

Bo Boysen Larsen

DOF-Vestjylland:

Kontaktpersoner, udlægning og indsamling af flåder, optælling og registrering, samt udarbejdelse af årsrapport:

Elisabeth Borch + Niels Chr. Knygsand Rønhøj

Lars Møgeltoft Poulsen

Ole Amstrup

Lars Holm Hansen

Ravnhøj Consult:

Kontaktperson, konsulent, knowhow omkring Sortterne, indkøb af rede flåder:

Jesper Tofft

Sortterne projekt 2023

Sortterne-projektet er et meget vigtigt projekt og derfor forlænges projektet i yderligere 3 år fra 2023-2025, hvilket er godkendt i DOF-Vestjyllands bestyrelse:

Ansøgning om en forlængelse af "Sortterne projekt – Vestjylland"

"Sortterne projekt – Vestjylland" er opstartet i 2018, med håb om, at kunne hjælpe den lille bestand af den i Danmark sjældne Sortterne.

Projektet har nu kørt i 5 år.

Her i det femte år lykkes det at få sortternene til at yngle på vores udlagte flåder.

Dette har givet os håb og motivation til at fortsætte projektet 3 år mere.

Vi skal derfor ansøge bestyrelsen om accept af at fortsætte arbejdet i endnu 3 år.

- Vi har planer om et afgræsningsprojekt ved Husby sø, som bl.a. vil forbedre sortternernes fødegrundlag.
- Flere større og nye redeflåder.
- Kørselsudgifter ved udlægning, hjemtagning af redeflåder og ved observationer.

Med venlig hilsen

Ole, Lars H. og Lars P.

I 2023 startede Sortterne-året allerede 17. januar, hvor vi havde aftalt et møde på rådhuset i Holstebro omkring evt. naturforbedring i form af mere afgræsning af enge i den nordlige del af Husby sø.

Med til mødet var Bo Boysen og Torben Høj Nielsen fra kommunen Niels Kristian Knygsand Rønhøj, Lars Møgeltoft Poulsen og Lars Holm Hansen.

Vi fik en rigtig god snak om projektet, som resulterede i at Niels Christian som bor i Staby, skulle hjælpe til med at kontakte lokale lodsejere, som kunne være interesserede i at være med.

Dette arbejde bar frugt og i efteråret 2023 er der etableret nye græsningsfælder i området som kan ses herover fra mæden der som en halvø rager ud i Husby sø og nordud til Stabyvej , samt fælder på østsiden af Kast kanal, hvorover der er etableret en bro, så kreaturerne nemt kan komme over og dermed er det lettere at få de vestlige områder afgræsset og derved forhåbentlig få græsningsområder og mindre rørskov ved sø kanten, så der kan skabes nogle såkaldte ”blå bånd”, med små damme og svup vand, som er med til at fremme insektfaunaen og derved give mere føde til Sortterne og måske også vadefugle, som så ville kunne etablere sig på de afgræssede enge.

Vest Stadil fjord:

Rede flåder placeret samme sted, som vi har gjort alle år fra 2018 – 2023.

Ynglepar: Vest Stadil fjord 2004 – 2023:

2004	2005	2006	2007	2008
6	6	6	3	6
2009	2010	2011	2012	2013
2	2	1	0	4
2014	2015	2016	2017	2018
0 – 3	0 – 1	7	4	4
2019	2020	2021	2022	2023
3	0	0	3	0

Husby sø

Der blev udlagt 14 rede flåder i Husby sø i 2023, hvoraf halvdelen var den store model, som der var udlagt 2 af i 2022.

- 7 flåder i nordenden, ved den røde prik
- 7 flåder i østsiden – dels 3 store i bugten ved den øverste blå ring og 4 små ved - Svinemaden nederste blå ring.

Ynglebestand: Husby sø 2004 – 2022:

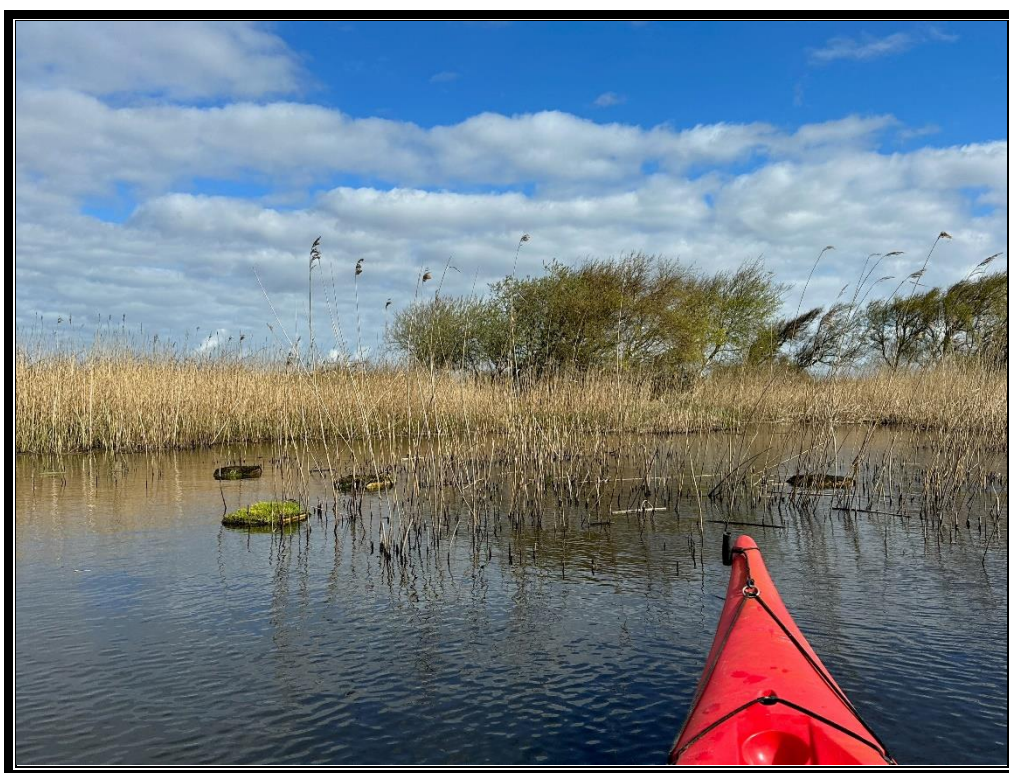
2004	2005	2006	2007	2008
-	-	-	1	1
2009	2010	2011	2012	2013
2	1	5 – 8	2	0
2014	2015	2016	2017	2018
0	4 - 6	0	0	0
2019	2020	2021	2022	2023
2	4	2-3	2	3-5

Udlægning af flåder

19. april blev 7 flåder udlagt på den sædvanlige placering i den nordvestlige del af Husby sø.

Og 29. april lå der også 7 flåder i den østlige del – udskibet med kajak.

10. maj blev Sortterne flåderne udlagt i Vest Stadil fjord på samme placering som i de foregående år. Der blev dog kun lagt flåder ud i vigen stik nord for jagthytten.

Overvågning af Sortterner ved Husby sø og Vest Stadil fjord

Metode og dækning:

- 1) Husby sø blev dækket med i alt 13 besøg: 3 gange i maj, 5 gange i juni og 5 gange i juli
- 2) Vest Stadil Fjord, blev dækket med min. 3 besøg: 1 i maj + 2 i juni

Data er hentet i DOF-basen hvor det tilstræbes, at alt relevant i forhold til projektet bliver registreret.

Resultater fra Husby sø:

2023 gav igen ynglesucces ved Husby sø **og for første gang er vi 100 % sikre**, hvilket vores nyindkøbte drone bevidnede og dermed har der antagelig været ud fløjne unger ved søen i 3 af de sidste 4 år, kun i 2021 missede det.

Den første 3 Sortterner blev set ved Husby sø 13. maj, hvilket er 1,5 uge senere end de foregående 2 år. Interessant ved denne iagttagelse er at det var nøjagtig over flåderne, hvilket vil sige at Sortternene nu ved hvor de ligger og stiler netop mod rede/yngleområdet med det samme efter hjemkomsten fra overvintringsområdet og blev set netop der frem til 18.7. hvor der stadig var 3 ængstelige urolige fugle i yngleområdet.

- Største iagttagelse var 17.6. hvor der blev set min. 10 Sortterner over rede området og da der på dette tidspunkt antagelig også var rugende fugle, er vurderingen at der har været 3 – 5 ynglepar. 8.7. ved flyvning med drone, blev en ud fløjen juvenil Sortterne set, samt i alt 6 adulte fugle fløj rundt og varslede, samt gik ned for at fodre.
- Frem til 17.6. hvor der blev set 10 fugle, var der iagttaget 3 – 5 Sortterner omkring kolonien, altså min. 2 par, hvilket vil sige at der er blevet ynglet i flere omgange. Først i juni blev der set op til 3 fugle ved Vest Stadil fjord og 1 henholdsvis 10 og 11. juni, men herefter ingen frem til 15. juli, så sandsynligvis er, Vest Stadil fjordfuglene, rykket til Husby sø og gået i gang med at yngle midt i juni.
- 30.6. lå der således 2 eller 3 ynglepar på rede flåderne, hvilket vi har dokumentation for via dronen.

Der er i alt indtastet 15 observationer af Sortterner ved Husby sø i perioden fra 13.5. til 18.7. og 3 iagttagelser af 2 fugle i Nørresø 13.7 – 18.7, samt årets sidste Sortterne i Vestjylland ved Svingel engsø d. 23.9.

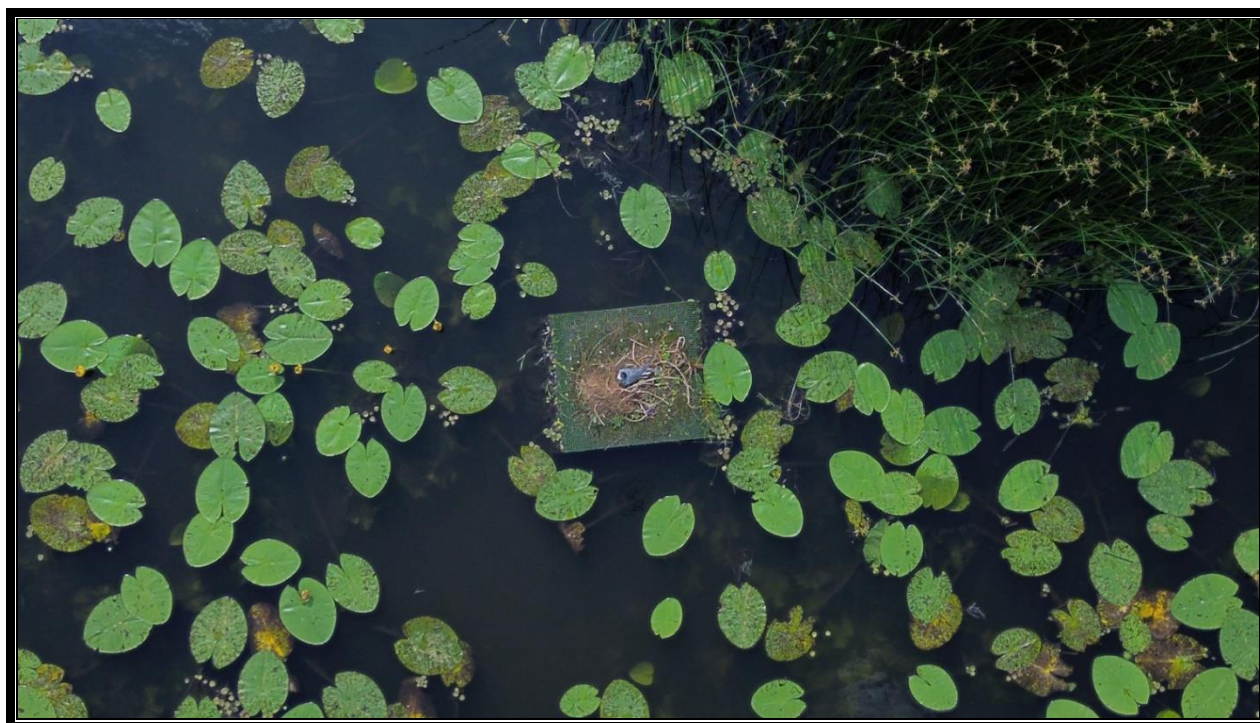
Sortternerne blev fortrinsvis set i den nordvestlige del, men er selvfølgelig også set fouragere rundt langs søens rørskove.

Som i 2022 var Sortterneerne meget aggressive når potentielle fjender kom i nærheden af yngleområdet og igen så vi, at de er frygtløse selv overfor Havørnen, som er en kæmpe i forhold til dem selv.

Droneflyvning 8.7.

2 ynglepar på henholdsvis en stor og lille rede flåde

2 Sortterne på samme flåde (14.7.2023)

Adult Sortterne 14.7. Husby sø - Har fældet rigtig meget.

Sortternens ynglebiologi er som følger: Æglægning foregår fra sidst i maj til midt i juni. Der lægges 2 – 4 æg, oftest 3. Der ruges 14 – 17 dage af begge køn, dog mest hunnen. Når ungerne er klækket, fodrer begge forældrefugle og ungerne bliver i reden i 2 uger og er flyvefærdige efter 3 – 4 uger, hvilket vil sige at Sortternens ynglecyklus foretages på små 2 måneder.

Resultater fra Vest Stadil Fjord:

Første iagttagelse ved Vest Stadil fjord var 2 rastende fugle 7.5., hvilket var nøjagtig samme dato, som i 2022 og sidste observation er fra 25.8.

Kun 10 iagttagelser på lokaliteten i 2023 er meget lidt og vidner om, at der ikke var nogen yngleaktivitet her. I 2021, var der 17 iagttagelser ved Vest Stadil fjord.

Maksimum antal iagttagne Sortterner var 3 stk. 2. juni og det er det laveste max. iagttaget her, siden området blev naturgenoprettet i 1999. 2022 havde også laveste antal, men her var det 6 stk., som ynglede.

Ingen Sortterner ved Vest Stadil fjord er angivet som 1K/juv. fugle i 2023.

Indsamling af flåder

Projektets flåder blev indsamlet 24. august ved Vest Stadil fjord.

Ved Husby sø har Elisabeth Borch og Niels Christian Knygsand Rønhøj igen hentet flåderne ind og opmagasinerer dem til næste år.

Sortterne besøg – andre lokaliteter i Vestjylland

I 2022 var der et par usædvanlige forekomster af Sortterner i det vestjyske, hvor 38 fugle ved Gødstrup sø er sjældent mange og ligeså en pæn forekomst ved Bøllingsø, sådanne besøg var der ikke i 2023.

Sortternen bliver primært set ved Husby sø og Vest Stadil fjord, men de bliver da også set andre steder.

Største forekomst:

- var 10 fugle, som nævnt ved Husby sø 17.6., men samme antal blev set ved **Indfjorden**, Nissum fjord 11.8.

Skjern enge:

- I perioden fra 15.7. til 30.8. er der hele 13 iagttagelser af Sortterner i Skjern enge fra Hestholm området, Fuglsand og Høje sande. Flest 15.7. 8 fugle. 3 iagttagelser af 1K/juvenile fugle: 1 14.8. + 30.8., samt hele 4 1K Sortterner 23.8.

Interessant at der er Sortterner som tager ophold i Skjern enge i juli /august og man har jo lov at håbe, at det er voksne/1K fugle fra Husby sø, som har fundet sig et godt stort fourageringsområde at tanke op i inden trækket tilbage til vinterkvarteret.

- Værnengene:

Landsdelens første 2 Sortterner blev registreret her 6. maj i forbindelse med Tårnenes dag, herud over en iagttagelse i juli og august.

Afrunding 2023

- Der blev udlagt Sortterne rede flåder i Mellemdyb, Vest Stadil fjord og Husby sø,
- Dejligt med endelig 100 % sikkerhed for at flåderne virker og vi har dokumentationsfoto af rugende Sorttterne og en unge på flåden, samt 1 1K Sortterne, set over ynglekolonien
- Maximum antal fugle 10 ved Husby sø og kun max. 3 Sorttterne set ved Vest Stadil fjord.
- Vi har nu 7 store flåder, hvoraf de 6 var udlagt i Husby sø. Nok de store vi skal satse på fremadrettet, da der blev ynglet her på både i 2022 og 2023, men der var også et par som yngede på en af de små i år.
- Antallet af unger har vi ikke helt styr på, men der var en juvenil unge over kolonien 8.7. en mindre unge blev "tagget" på en flåde og 30.6. lå min. 2 par stadig på redeflåderne.
- At Sorttterne i Husby sø, nu nærmest flyver direkte hen i området med rederflåder efter returnering fra vinterkvarteret i Afrika, gør at dette vigtige projekt er nødt til at forsætte i årene fremover.
- Græsningsprojektet, som vi kommer til at se virkningen af i 2024, er en fin sekundær effekt af projektet, som kan fremme såkaldte "blå bånd" i zonen mellem græseng og sø og dermed mere variation i eng-landskabet, samt skabe mere sjapvand mv., som igen er med til at fremme insektfaunaen.
- **VI FIK INDFRIET 2023 MÅLET TIL FULDE**, som var skrevet i sidste årsrapport: Takket være et kommende droneindkøb, må 2023 målet være at vi med egne øjne får set vestjyske Sortterneunger og i bedste fald kan få taget et "drone-foto" af dette.
- 2024 målet er selvfølgelig "ynglesucces", men i lyset af at der sandsynligvis har været udfløjene unger både i 2020, 2022 og 2023, vil vi måske se lidt flere fugle i 2024? Antallet af voksne fugle set ad en gang "max. Antal" set ved en af de to lokaliteter var 15,15 og 14 for 2018-2020, mens samme tal de seneste 3 år kun har været: 9, 10, min. 10.

Foto:

Ole Amstrup: forside, s. 13 øverste, s.14 + s. 15

Elisabeth Borch: s.10

Lars HH: s. 5, s. 9, s.11, s. 13 nederste, s.16

Kort resume fra de øvrige 2 ynglelokaliteter i Danmark

Sønderjylland:

På DOF-Sønderjyllands hjemmeside kan læses en fin beretning om hvordan det gik Sortterneerne i grænselandet.

Siden opstart af et overvågnings- og hjælpeprogram for Sortterneen i 2015, er det gået stødt fremad og rede flåderne har sikret, at der kommer væsentlig flere flyvefærdige unger på vingerne og dermed givet et håb for arten i Danmark, efter mange års tilbagegang.

Bestanden i området er steget fra omkring 50 par i 2015 til ca. 65 par som fik omkring 75 unger på vingerne her i 2023. I 2022 fik 60 par knap 80 unger ud at flyve, så 1,15 og 1,5 unge pr. par de

seneste 2 år er superflot 😊 Ungeproduktionen har været rigtig god i området de seneste 6 år, så forventningen er at bestanden vil øge yderligere.

Max. Antallet af Sortterner set på en lokalitet var 110, heraf 35 – 40 1K Rudbøl sø 7. juli.

Link til Sortterne-artikel – DOF-Sønderjylland:

<https://www.dof-syd.dk/nyheder?nyhed=sortternen-i-fortsat-fremgang-i-tondermarsken>

Vejlerne:

Sortterne bestanden i Vejlerne er desværre nedadgående, hvilket skyldes mislykkede yngleforsøg år efter år, men endelig ungesucces her i 2023.

Antallet af Sortterner blev opgjort til 17 – 18 par og i alt blev der registreret 9 ud fløjne unger mod kun 12 – 13 par uden ynglesucces i 2022.

I Vejlerne bliver der også udlagt rede flåder, men de har aldrig været benyttet.

Sortterne bestand 2023		Danmark
Tøndermarsken ca. 65 par		75 unger
Vejlerne	17–18 par	9 unger
Husby sø	3-5 par	Min. 2 unger
Total	85-88 par	ca. 85 unger